

Nr 463.

Av herr **Thore m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 382, angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid postverket m. m.

1915 års avlöningskommission, vars betänkande ligger till grund för Kungl. Maj:ts i proposition nr 382 inrymda förslag till tillfällig lönereglering för tjänstemän vid postverket, har å sidan 18, andra stycket, i sitt betänkande anfört bl. a.: »Omständigheter av olika slag syntes emellertid alltmera oavvisligt kräva åstadkommande snarast möjligt av en verklig löneförbättring för de stora grupper av statstjänstemän det här gällde». Detta kommissionens yttrande hänför sig redan till förra hälften av år 1917.

Å sid. 21 och 22 har kommissionen därefter angivit de huvudsynpunkter, som skola hava varit ledande för kommissionen vid utarbetandet av de förslag, som innefattas i betänkandet. Sedan kommissionen där omnämnt, att en avsevärd allmän levnadskostnadsstegring ägt rum under tiden från och med 1905, på grundval av vilket års prisförhållanden ett stort flertal av avlöningarna i de ifrågavarande verken beräknats, intill den tidpunkt, då krigsförhållandena började påverka prisen, betonar kommissionen, att denna prisstegring är så väsentlig, att den klart ådagarlägger ett »verkligt behov av genomgående löneförbättringar för de tjänstemän, vilkas nuvarande lönestandard blivit fastställd avsevärd tid före krigsutbrottet».

Uppgiften har då för kommissionen, säger den, tett sig på sådant sätt, att man hade att, så vitt möjligt, för all ordinarie personal åvägbringa en verklig löneförbättring, som borde hänföra sig till prisförhållandena närmast före krigsutbrottet.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 206 häft. (Nr 463—465.) 1

»Även mellangrupperna och tjänstemännen i ledande ställning», säger kommissionen, »få nu anses äga berättigade krav på att medtagas, då det gäller avlöningarnas anpassande efter senare inträdda tidsförhållanden», och kommissionen framhåller, att för dessa grupper vidkommande behovet i sådant hänseende »är i hög grad trängande» — ingalunda blott för tjänstemännen själva utan även för de resp. verken med avseende å de efter hand inträdda allt större och större svårigheterna att bibehålla och rekrytera en fullgod tjänstemannakår.

Å sidan 45, där kommissionen närmast behandlar detaljfrågan om bestämmande av avlöningarna till stationskarlsgruppen vid statens järnvägar och motsvarande grupper vid de övriga verken, förklarar kommissionen, att avlöningar, som beräknats år 1907, d. v. s. på 1905 års prisförhållanden, vid tiden närmast före krigsutbrottet på grund av stegringen i levnadskostnaderna långt ifrån motsvarade den levnadsstandard för dessa tjänstemän, för vilken de avsetts. Vidare ger kommissionen uttryck åt den uppfattning, att det beträffande dessa befattningshavare är nödvändigt att låta avlöningsförhöjningarna icke blott fullt uppväga levnadskostnadsstegringen utan även tillgodose dessa tjänstemäns »fullt berättigade strävan till en genomgående höjning av de sociala villkoren i allmänhet».

Denna grundtanke torde få anses riktig såsom ledande för varje löne-reglering och riktig ej enbart för lägre utan i minst lika grad även för högre tjänstemän. Att emellertid denna såväl som övriga i föregående angivna av kommissionen hävdade principer endast ofullkomligt följts vid utarbetandet av förslag till avlöningsbelopp för tjänstemän av *högre* grad — och detta ej blott vid postverket — lärers få anses obestriddigt.

Kommissionen hade för samtliga tjänstemän från och med lägst post-expeditörs grad föreslagit en avlöningsförhöjning av 500 kronor. Förslaget har av Kungl. Maj:t utan ändring upptagits i den nu förevarande propositionen. Vederbörande departementschef säger sig dock jämlikt det till propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet ha »haft under övervägande, om ej för de däri (i kommissionens betänkande) behandlade tjänstegrupperna kunnat föreslås något högre genomsnittligt avlöningstillägg än som av kommissionen upptagits». Det är enligt vår mening att beklaga, att departementschefen och sedan Kungl. Maj:t funnit de föreliggande svårigheterna för stora för att föranleda en allmän höjning av de för tjänstemän av »högre» grad av kommissionen föreslagna avlöningsbeloppen. Kommissionen har dock själv å sidan 110 i sitt betänkande rörande den för tjänstemän från och med förste postexpeditörs grad föreslagna avlönings-

förhöjningen anført, att denna är »visserligen obetydlig för befattningshavare inom så höga tjänstegrader, som det här gäller». Såväl generalpoststyrelsen som posttjänstemännens allmänna sammanslutning, posttjänstemännens förening, ha också i sin kritik över kommissionens betänkande yrkat på högre belopp. Generalpoststyrelsen har därvid funnit skäl föreslå en höjning utöver vad av kommissionen för de högre tjänstemännen föreslagits med 50 proc. Ur generalpoststyrelsens till propositionen fogade underdåniga utlåtande, till vilket vi hänvisa, skola vi tillåta oss särskilt framhålla och understryka följande.

Styrelsen påpekar, hurusom redan i fråga om postexpeditörer, den lägsta och jämförelsevis bäst tillgodosedda gruppen tjänstemän av högre grad, den av kommissionen och nu av Kungl. Maj:t föreslagna avlöningsförhöjningen endast i ytterst få fall motsvarar den ökning i levnadskostnader för perioden 1905—1913, som löneregleringsförslaget avser att möta och vilken ökning beräknas till 21,5 proc. För en postexpeditör med uppnådd slutavlöning skulle ökningen bli endast 13,16 proc. Än sämre gestaltar sig jämförelsen mellan levnadskostnadsökning och föreslagen avlöningsförhöjning beträffande tjänstemän av högre grad än postexpeditörs. Den procentuella avlöningsförhöjningen varierar här mellan högst 15,63 och lägst 5,56. Sammanställt med det faktum, att — såsom generalpoststyrelsen påvisar — det föreliggande löneregleringsförslaget för de *lägre* tjänstemännens (postiljonernas) vidkommande *räknar med en avlöningsförhöjning av 38—46 proc.*, måste man giva generalpoststyrelsen rätt i dess omdöme, att förslaget med hänsyn till de högre befattningshavarna är »långt ifrån tillfredsställande» och »att det allmänna omdömet icke lär kunna undgå att komma till den obestridligt riktiga slutsatsen, att de högre tjänstemännen här blivit föremål för en i förhållande till de lägre tjänstemännen påfallande ojämn behandling».

Det torde måhända kunna försvaras eller åtminstone vara förklarligt, om under rådande förhållanden tillmättes något större förhöjning åt de i avlöningshänseende lägst stående. Disproportionen får dock ej göras så i ögonen fallande stor, att vissa kategorier icke blott till fullo soulageras för den beräknade fördyringen utan jämväl — som för övrigt i och för sig riktigt är — tillgodoses vid bibehållande och förbättring av deras sociala levnadsstandard, medan andra grupper endast mycket ofullständigt tillgodoses i det första hänseendet och således icke alls i det senare. Det är så mycket större skäl dröja härvid, som samma princip om proportionsvis större ersättning till lägre avlönade befattningshavare hittills följts och sannolikt även framgent kommer att följas vid riksdagens beslut om

krigstidstillägg åt statens tjänstemän. Nu är Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lönerreglering i ingen mån avsett att utesluta behovet av fortsatt, den speciella »krigsdyrheten» motsvarande krigstidstillägg. Departementschefen såväl som kommissionen angiver bestämt, att den lönerreglering som nu framlägges förutsätter alltjämt utgående krigstidstillägg och krigstidshjälp. *Å ena sidan* således en icke oväsentlig avlöningsförbättring beräknad på grund av fördyringen före krigsutbrottet och ett relativt stort krigstidstillägg för tiden därefter, *å andra sidan* en högst otillräcklig avlöningsförhöjning och ett relativt litet krigstidstillägg! Det torde böra medges, att disproportionen i längden blir väl stor och kan tänkas menlig ej blott för tjänstemännen själva men för staten.

Generalpoststyrelsen icke blott medger, hurusom under senare tid icke blott antalet sökande till de av styrelsen anordnade elevkurser för utbildning av extra postexpeditörer är för år minskats och ett stort antal kursdeltagare — vissa år bortåt halva antalet — lämnat anställningen redan under utbildningstiden, utan styrelsen framhåller även, att bland sökandena en påvisbar försämring med avseende å kunskapsmått gjort sig gällande, samt att de, som under postelevkursernas fortgång lämnat desamma, i regel äro de bästa. Några icke förut meddelade siffror kunna här återges. Till de fyra senast anordnade postelevkurserna var antalet anmälda:

kursen 1914—16	176
» 1915—17	144
» 1916—18	122
» 1917—19	91.

En minskning på 4 år sålunda av nära 100 procent.

De av oss här framlagda allmänna synpunkterna gälla givetvis ej enbart postverket. Det gäller beträffande samtliga de verk, för vilka Kungl. Maj:t framlagt proposition om tillfällig lönerreglering, att avlöningsförhöjningen för tjänstemännen av högre grad föreslagits otillräcklig i och för sig och än mindre vid jämförelse med för de lägre tjänstemännen fixerade förslagsbelopp. Generalpoststyrelsen är ej heller ensam i sin kritik över kommissionens och nu — i stort sett — Kungl. Maj:ts förslag. Det lär väl ock kunna förutsättas, att riksdagen, för den händelse densamma finner skäl besluta högre belopp än de av Kungl. Maj:t föreslagna, kommer att i sitt beslut innefatta samtliga verk. Att vi icke dess mindre här särskilt dröja vid postverket framför övriga trafikverk, vilka tre verk ju utgöra på sätt och vis huvudföremålet för 1915 års kommissions verksamhet och för de nu avlätna propositionerna om avlöningsreglering, har sina vissa

skäl. I sammanhang med såväl proposition nr 381 angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid statens järnvägar som proposition nr 383 angående lönereglering för tjänstemän vid telegrafverket har departementschefen i yttrande till statsrådsprotokollet ställt i utsikt snarlik och mer definitiv prövning av vissa avlöningsspörsmål för speciellt dessa verks vidkommande. Vi tillåta oss hänvisa till sidan 10 i förstnämnda proposition, varest departementschefen säger sig anse nödigt »att, så snart som möjligt efter det riksdagen fattat beslut i anledning av den provisoriska lönereglering, som nu är ifrågasatt, till prövning upptages frågan om huru, närmast vid de affärsdrivande verk, som i sin personalanskaffning hava att konkurrera med enskilda affärer av liknande art, vissa avlöningsspörsmål böra föras vidare», samt till sidan 8 i propositionen angående telegrafverket, där det säges, att departementschefen ej i nu förevarande sammanhang »kunnat upptaga frågan om behovet i och för sig av de av telegrafstyrelsen föreslagna avlöningsbeloppen till en ingående prövning, utan måste därmed anstå till den mera definitiva prövning av vissa avlöningsspörsmål vid de affärsdrivande tekniska verken, som jag har för avsikt att så snart som möjligt upptaga till vidare utredning».

I propositionen för postverket saknas varje sådant uttalande. I stället finnes där ett yttrande som synes till sin betydelse vara närmast motsatsen till vad av departementschefen anförts i fråga om statens järnvägar och telegrafverket. Å sidan 7 av propositionen nr 382 angående lönereglering för tjänstemän vid postverket återges nämligen ett statsrådets uttalande till statsrådsprotokollet, vari säges, att ehuru departementschefen lämnat de jämförelser för olika verk orubbade, som gjorts av 1915 års avlöningskommission, statsrådet icke härmed vill »hava bundit sig för att i allo lika lönesynpunkter böra anläggas beträffande postverket som i fråga om statens järnvägar, telegrafverket och vattenfallsverket».

Sammanställas alla dessa uttalanden med en för icke länge sedan till Kungl. Maj:t ingiven framställning från generaldirektörerna för just dessa trenne sistnämnda verk, vilken framställning går ut på att ådagalägga dessa verks särställning vis-a-vis bl. a. postverket och som slutar med en hemställan om Kungl. Maj:ts proposition till nästkommande års riksdag om definitiv avlöningsreglering för enbart dessa tre s. k. tekniska verk, vill den farhågan icke synas utesluten, att där finnes viss tendens att för framtiden ställa postverket i avlöningshänseende i sämre ställning än övriga trafikverk. Då detta enligt vår mening skulle vara synnerligen olyckligt, hava vi tillåtit oss i denna vår motion särskilt dröja vid *postverket* och de

postverkets tjänstemän av högre grad åliggande kvalifikationer i det dubbla syftet att dels motivera vår motion om högre avlöningsbelopp än de av Kungl. Maj:t föreslagna dels förebygga att vid riksdagens behandling av nu förevarande avlöningsfrågor en skev uppfattning av postverkets ställning och anspråk vid jämförelse med andra verk må göra sig gällande. Det torde i detta sammanhang till belysande av vikten därav att postverket genom skälig avlöning tillförsäkras fullt kvalificerad arbetskraft icke vara ur vägen något peka på den väldiga utveckling verket ej minst under krigsåren varit underkastad.

Den rent postala rörelsen har nått en utveckling av ofantligt omfång. Postanvisningsrörelsen t. ex. har svällt ut till en bankrörelse av väldiga dimensioner. Denna postanvisningsrörelse, förknippad med en omfattande inkasseringsrörelse, såväl in- som utländsk, kräver av posttjänstemannen kännedom om kurser och valutor samt krav- och växelprotester etc. Dessutom är denna rörelsegren förknippad med penningrisker i stor omfattning. Utökad med checkrörelsen, varpå f. n. en kommitté med generalpostdirektören som ordförande arbetar, blir postverket i en snar framtid ur viss synpunkt landets största bankinstitut. För att möta den kommande checkrörelsen, som i främmande länder tagit en väldig omfattning, lär komma att krävas en hel stab av tjänstemän med specialutbildning.

Stämpelförsäljningen och vad därmed sammanhänger kräver av en posttjänsteman ingående insikter i en massa förordningar, som icke minst i dessa tider av överflödande fondaffärer och nyemissioner torde varit nog så påfrestande. Det torde i detta avseende icke vara svårt att uppleta fall, då den enskilde tjänstemannens goda omdömesförmåga och blick att tillvarata statens intressen ställts på verkliga prov.

Under de krisår, som varit, ha posttjänstemännen dagligdags satts på hårda vrov, när det gällt att tolka förbud och utförselförbud. Detta oftast i samband med utländska förbindelser.

Kronouppbördens torde icke kunna förnekas vara en rörelsegren, där det rör sig om för »staten stora värden». Detta arbete har också ända hitintills varit lagt i högt kvalificerade tjänstemäns händer.

Vid utbetalandet av folkpensionerna har postverket till uppgift att vara statens förmedlande organ å ett område, där det ofta kräves såväl stor omtanke som grannlagenhet. Det är ej mindre än ett stycke av socialt arbete, som här lagts i posttjänstemännens händer.

Alla dessa dagliga göromål kräva en allsidig och synnerligen invecklad

bokföring, redovisning och revision, för att ej tala om bearbetandet av ett vidlyftigt statistiskt material.

Till sist är det ej utan betydelse att påpeka, hurusom postverket är det enda verkligt internationella verket. Av intet annat verks tjänstemän torde krävas så stor kännedom om utländska förhållanden och internationella fördrag som av en postverkets tjänsteman. Vi erinra om »världspostföreningen».

För att möta alla dessa krav hava en tvåårig utbildningskurs, språkurser och utländska studieresor icke ansetts nog till att dana en duglig posttjänsteman. Verkets styrelse har sett sig nödsakad att i dessa dagar vidtaga förarbeten för att snarast kunna igångsätta högre utbildningskurser för sin personal av högre grad, avslutade med s. k. högre postexamen.

Av vad hittills framförts torde framgå angelägenheten av att statsmakterna med all makt och snarast genom skäligen och mot tidsförhållandena svarande avlöningar söka råda bot för den flykt ur statstjänsten, som redan gjort sig märkbar, ej minst beträffande postverket. Ett åtminstone vid jämförelse med andra trafikverk icke ringa antal posttjänstemän påträffas f. n. — efter vad för oss uppgivits — i bl. a. de speciella krigstidskommissionerna. Vi finna oss sålunda böra till fullo instämma med generalpoststyrelsen, då denna anser, »att en genomgående höjning bör vidtagas beträffande tilläggen till samtliga tjänstemän, tillhörande den högre gruppen, d. v. s. till kvinnliga biträden, postexpeditörer och befattningshavare av högre grad»; och anse vi ävenledes i likhet med generalpoststyrelsen, att de i propositionen föreslagna avlöningsförhöjningarna böra ökas med i genomsnitt 50 % i överensstämmelse med vad som anges i efterföljande tabell.

Av generalpoststyrelsen föreslagna avlöningsskalor för tjänstemän av postexpeditörs och högre grad.

	Kr.	År	Kr.	År	Kr.	År	Kr.	År	Kr.
Byråchef	—	—	—	—	8,750	3	9,250	3	9,750
Postdirektör	—	—	—	—	7,750	3	8,250	3	8,750
Kamrerare, sekreterare.....	—	—	—	—	6,750	3	7,250	3	7,750
Postmästare av klass 1 A...	—	—	6,250	3	6,750	3	7,250	3	7,750

	Kr.	År	Kr.	År	Kr.	År	Kr.	År	Kr.
Förste aktuarie, intendent, ombudsman, postmästare av klass 1 B, överkontrollör	—	—	5,750	3	6,250	3	6,750	3	7,250
Postmästare av klass 2 A, förste kontrollör	—	—	5,350	3	5,750	3	6,250	3	6,750
Aktuarie, förrådsförvaltare, notarie, registrator, revisor, revisor och bokhållare, postmästare av klass 2 B	—	—	4,950	3	5,350	3	5,750	3	6,250
Postmästare av klass 3, man- lig, kontrollör	—	—	4,550	3	4,950	3	5,350	3	5,750
Postmästare av klass 4, man- lig	—	—	4,150	3	4,550	3	4,950	3	5,350
Förste postexpeditör, manlig	—	—	3,750	3	4,150	3	4,550	3	4,950
Postexpeditör, manlig	2,750	3	3,050	3	3,350	3	3,750 4,150	3	4,550
Postmästare av klass 3, kvinn- lig	—	—	—	—	3,500	3	3,700	3	4,000
Postmästare av klass 4, kvinn- lig	—	—	—	—	3,300	3	3,500	3	3,700
Förste postexpeditör, kvinnlig	2,500	3	2,700	3	2,900	3	3,100	3	3,300
Postexpeditör, kvinnlig	2,100	3	2,300	3	2,500	3	2,700	3	2,900
Biträde, kvinnligt	—	—	—	—	1,900	3	2,100	3	2,300

Vi förutsätta därvid som nämnt, att enahanda avlöningsförbättring tilldelas jämväl personalen vid övriga nu ifrågakvarande verk. Vi våga hålla före, att svårigheterna för en sådan genomsnittlig höjning av avlöningsbeloppen icke skola visa sig vara större än att de med hänsyn till det trängande behovet av en sådan förhöjning skola kunna lösas. En åt alla grupper lika förhöjning bör ju på intet sätt kunna rubba de olika avlöningsgruppernas inbördes ställning, sådan Kungl. Maj:t i sina propositioner föreslagit denna. Kostnadsökningen synes icke vara av natur att stå hindrande i vägen för ett bifall till förevarande motion. Den beräknas av generalpoststyrelsen för postverkets del till omkring 450,000 kr., ett i förhållande till det hela litet belopp.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, som återges å sidan 19 i propositionen angående löneregleringen för tjänstemännen vid statens järnvägar, har civilministern ansett önskvärt, att den nya löneregleringen träder i kraft snarast möjligt och skulle han därför helst velat föreslå, att de nya lönestaterna måtte komma i tillämpning redan den 1 juli 1918. Detta i överensstämmelse med vad som allmänt såväl av vederbörande verks styrelse som av personalsammanslutningarna önskats. Emellertid har häremot framhållits »att den mångfald av övriga löneregleringar, som under året förelagts riksdagen och för vilka medel ej särskilt avsatts eller som från föregående år uppskjutits, äro avsedda att tillämpas först från och med nästa år». Vid sådant förhållande har statsrådet måst avstå från fullföljandet av tanken, att den provisoriska löneregleringen för de verk, varom här är fråga, skulle träda i kraft redan under innevarande år.

Vi anse oss böra livligt beklaga det beslut, vartill Kungl. Maj:t sålunda kommit. 1915 års avlöningskommission har så pass länge arbetat på sitt förslag och tjänstemännen ha under så lång tid och under en för dem så hård tid fått vänta på den lönereglering, varom förslag nu föreligger, att det icke synes mer än rätt och billigt, att densamma snarast möjligt bringas till verkställighet. Det är dock icke tjänstemännens fel, att kommissionen ej förr blivit färdig med sitt förslag. Det är för övrigt särskilt ett par omständigheter, som böra i detta sammanhang beröras.

Av civilministerns yttrande till statsrådsprotokollet framgår, att han gärna önskat föreslå löneregleringens ikraftträdande redan i år. Vi ha oss bekant att denna hans önskan redan på ett relativt tidigt stadium tagit sig uttryck i försäkringar till uppvaktande deputationer från vissa tjänstemannagrupper därom, att tjänstemännen torde kunna påräkna Kungl. Maj:ts förslag om ikraftträdande av löneregleringen från och med den 1 juli innevarande år. Denna förhandsförsäkran har givetvis kungjorts och spritts bland tjänstemännen, varföre Kungl. Maj:ts förslag beträffande tidpunkten för regleringens början för tjänstemännen känts dubbelt smärtsamt. Det är givetvis ingalunda vår avsikt att påstå, det riksdagen i sitt beslut skulle behöva känna sig på något sätt bunden av sålunda hos tjänstemännen ingivna förhoppningar; det sagda framhålles här endast till belysande av hur pass naturligt det å alla även regeringshåll från början synes ha förefallit, att den föreslagna regleringen tillämpades redan innevarande år. Att så icke föreslagits ske, beror tydligen ytterst på statsfinansiella skäl. Här synes emellertid en omständighet vara värd att beakta. En icke oväsentlig del av de statliga utgifterna faller på de spe-

ciella kristidsinstitutionerna. En betydande del av utgifterna för dessa institutioner går till avlöningar av i dessa anställd personal. Det är känt, att dessa avlöningar ofta äro ej oväsentligt högre än de, som komma tjänstemännen i de gamla »ordinarie» verken till godo. Att detta föranleder tjänstemännens övergivande av dessa senare verk till förmån för de förra, har redan i det föregående påvisats. Kretsgången är sålunda denna. Staten betalar sina speciella »kristidstjänstemän» bättre än sina »gamla» tjänstemän i de olika verken. Detta föranleder personalens sökande från de senare till de särskilda kristidskommissionerna etc. När det sedan gäller att häva den rekryteringsbrist som av detta och andra skäl uppstått och uppstår för nu speciellt de affärsdrivande verken, då har man svårighet göra detta av bl. a. det skäl, att kristidsinstitutionerna, eller de som just hjälpa till att försvåra rekryteringen, draga så stora växlar på statens inkomster. En sådan kretsgång kan icke vara till statens båtnad, och det synes av nöden att staten snarast och bättre än hittills tillvaratager tjänstemännens i de egentliga statliga verken intressen. Detta kan i viss icke oväsentlig mån ske genom ett riksdagens beslut om ikraftträdande av nu föreslagna avlöningsreglering redan från och med den 1 juli innevarande år.

Med stöd av vad som anförts, hemställa vi, i anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 382,

att riksdagen måtte med den ändring bifalla vad i propositionen föreslagits beträffande avlöningsförhöjning för tjänstemän av lägst postexpeditörs grad, att avlöningsbeloppen för dessa tjänstemän fastställas på sätt föregående återgivna tabell anger, samt

att avlöningsregleringen för tjänstemän vid postverket av såväl högre som lägre grad fastställes att träda i kraft från och med den 1 juli 1918.

Stockholm den 18 maj 1918.

Alex. Thore.

Erik Röing.

S. Welin.

Erik Nylander.
